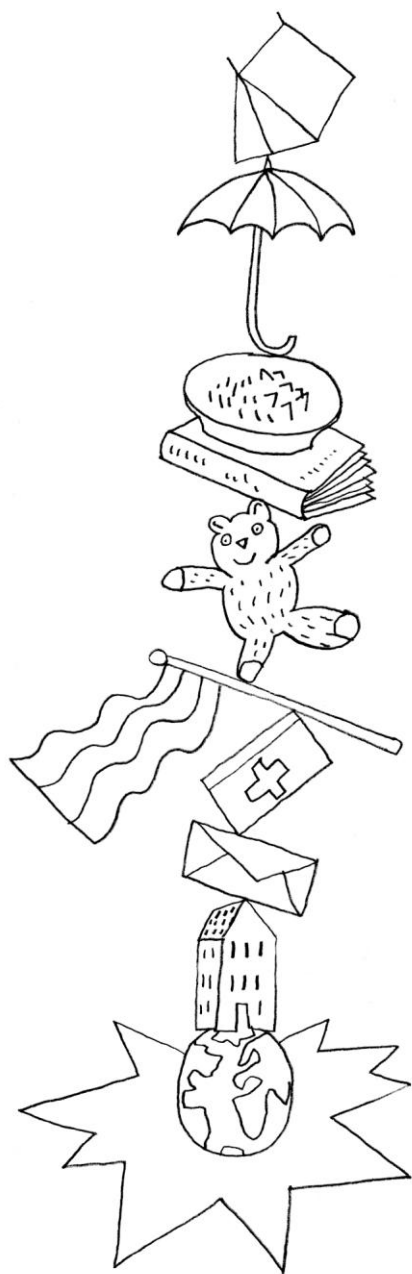

Kapitulli 3 – Njohja me të drejtat e njeriut

Hyrje

Ilustrimi tregon një sërë objektesh që janë të njohura për fëmijët dhe të rinjtë. Secili prej tyre mund të lexohet si simbol që shpreh një të drejtë të njeriut ose të fëmijës – një tendë (koha e lirë), një çadër (mbrojtja), një pjatë me ushqim (nevojat fizike), një libër (edukimi, liria e mendimit), një arushë pelushi (koha e lirë dhe të luajturit), një flamur (mbrojtja e të drejtave të qytetarëve nga shteti), çanta e ndihmës së shpejtë (kujdesi mjekësor), një zarf (liria e fjalës dhe e të shprehurit), një shtëpi (privatësi). Globi mund të shprehë idenë e mbrojtjes të të drejtave të njeriut për çdo qenie njerëzore. Simbolet janë rregulluar, këndshëm, mbi njëri-tjetrin dhe mund t'i përfytyrojmë sikur rrotullohen. Në këtë mënyrë, ato lidhen në një strukturë të vetme, që përbëhet dhe nënkupton më shumë se pjesët e saj. Nëse masës së përfuar i heqim qoftë edhe vetëm një element, e gjithë struktura do të shembet.

Kjo pikturë është një shembull që tregon se sa të fuqishme, mund të jenë simbolet, në dukje të thjeshta. Gjetja e simboleve për të drejtat e njeriut është një ushtrim që mund t'i jepet çdo nxënësi fare të ri, sikurse, afërmendsh, edhe më të mëdhenjve. Kjo u lejon atyre të lidhin përvojën e tyre me të drejtat e njeriut dhe të zbulojnë domethënien e të drejtave të njeriut për jetën e tyre dhe disa nga ushtrimet në këtë kapitull ndjekin këtë drejtim.

Ushtrimet në këtë kapitull kanë të bëjnë me të drejtat e njeriut – ato janë thelbi i edukimit për të drejtat e njeriut. Kapitujt e tjerë, për shembull, ato që flasin për vlerat, e vënë theksin te mësimdhënia përmes të drejtave të njeriut, gjë që mund të shfrytëzohet si udhëzues pedagogjik. Këto ushtrime përqendrohen në mësimdhënien rreth të drejtave të njeriut:

- njohja e të drejtave të njeriut: nxënësit njohin me hollësi, p.sh., njërën ose disa nga të drejtat e njeriut dhe kuptojnë parimet themelore;
- leximi për të drejtat e njeriut – ngadalë dhe me kujdes, në mënyrë që çdo fjalë të ketë kuptim;
- lidhja e të drejtave të njeriut me jetën e

përditshme; nxënësit shohin përvojën e tyre, nevojat dhe dëshirat e tyre nga pikëpamja e të drejtave të njeriut.

Kjo qasje është e përshtatshme për nxënësit e çdo moshe.

Disa ushtrime janë shembuj të të mësuarit me bazë detyrën. Nxënësit bëjnë një afishe ose një arkë kursimi dhe krijojnë simbole që paraqitin disa drejta të njeriut. Ushtrime të tilla, që nxitin aftësitë krijuese të nxënësve, përbëjnë një ndryshim nga qasja e zakonshme e mbështetur mbi tekstin.

Të gjitha ushtrimet kërkojnë reflektime të kujdesshme në klasë. Nxënësit duhet të kuptojnë se, të drejtat e njeriut mund të dhunohen, dhe për këtë arsye, ato duhet të mbrohen nga ligjet dhe institucionet e zbatimit të ligjit (policia, burgjet etj.).

Me nxënësit më të rritur është e mundur të ndërmerren disa hapa të mëtejshme. Të drejtat e njeriut janë të drejta themelore, që do të thotë se asnjë autoritet nuk ka nevojë t'i dhurojë këto

të drejta ose të gëzojë një pozitë të tillë të na i marrë ato. Nxënësit duhet të vihen në dijeni të qenies së traktateve të të drejtave themelore të njeriut të tilla si: Konventa për të Drejtat e Njeriut. Lipset që ata të kuptojnë se të drejtat tona kanë kufij që janë vendosur nga të drejtat e të tjerëve. Ne kemi nevojë të gjejmë se si ta bëjmë këtë dhe, në e lyptë nevoja, ligjvënësit dhe gjyqtarët do të duhet të marrin vendime për këtë gjë. Siç e tregojnë raportet e Këshillit të Evropës ose të organizatave joqeveritare (OJF), vetë shteti mund të jetë kërcënim për të drejtat e njeriut. Në raste të tilla, qytetarët mund t'u drejtohen gjykatave të tyre kombëtare kushtetuese ose Gjykatës Evropiane të të Drejtave të Njeriut në Strasburg.

Ushtrimi 3.1. Afishja e të drejtave të njeriut

Objektivat mësimore	Nxënësit kuptojnë aspektet e mëposhtme të të drejtave të njeriut: struktura e tyre themelore (kush i gëzon të drejta e njeriut – përmbajtjen e secilës prej tyre – mjetet e vënies së tyre në jetë); problemi i shkeljes të të drejtave të njeriut; mjetet për mbrojtjen e të drejtave të njeriut. Nxënësit ushtrojnë aftësitë e tyre të leximit. Nxënësit zhvillojnë aftësitë e tyre krijuese
Burimet	Tabakë të mëdhenj letre, letra me madhësinë A4, me ngjyra të ndryshme, markera, gërshërë, ngjitës, gazeta dhe revista të vjetra, piktura dhe fotografi; tekstin e Konventës Evropiane të të Drejtave të Njeriut ose të Deklaratës Universale e të Drejtave të Njeriut.

Procedura

1. Nxënësit formojnë grupe me nga katër veta.
2. Mësuesi cakton një nen që paraqet një prej të drejtave të njeriut. Nxënësit më të rritur mund të vendosin vetë se me cilin nen dëshirojnë të merren dhe të shpjegojnë zgjedhjen e tyre (shih hapin 4).
3. Secili grup përgatit një afishe për një të drejtë njerëzore. Afishja përbëhet nga pjesët e mëposhtme:
 - a. emërtimi i caktuar për një nga të drejtat e njeriut;
 - b. teksti i Konventës Evropiane për të Drejtat e Njeriut ose i Deklaratës Universale të të Drejtave të njeriut;
 - c. një fotografi që simbolizon një nga të drejtat e njeriut (p.sh., një makinë mund të paraqitë lirinë e lëvizjes ose dera kryesore e shtëpisë, e mbyllur, mund të shprehë jetën private);
 - d. analiza e strukturës të të drejtave të njeriut (për klasat e larta), në lidhje më:
 - personat që e gëzojnë këtë të drejtë;
 - përmbajtjen (atë që mbron ose plotëson kjo e drejtë);
 - mjetet e plotësimit ose të zbatimit;³
 - e. një simbol (p.sh., një rrotë për lirinë e lëvizjes ose buzët për lirinë e shprehjes).
4. Grupet paraqesin dhe shtjellojnë afishet e tyre në klasë.

Zgjerim

Afishja mund të përmbajë edhe shembuj të shkeljeve të të drejtave të njeriut në fjalë dhe si mund ose duhet të zbatohet.

Variacion

Siç tregohet më sipër, përmbajtja e afishes mund të ndryshohet në përputhje me grupmoshën dhe njohuritë e nxënësve për të drejtat e njeriut. Ushtrimi mund të shërbejë si hyrje ose si zbatim.

Për klasat e përparuara, ushtrimi mund të përfshijë aspekte të tilla si: tipi i së drejtës së njeriut (dhënia e lirisë individuale, mbrojtja e barazisë, zbatimi i të drejtave shoqërore). Këto mund të kenë lidhje me «brezat» e të drejtave të njeriut.

³ Shiko Yves Lador, *Teaching Guide to European Convention on Human Rights*, Gjenevë/Strasburg, 1997, f. 53f (Si krijohet një e drejtë njerëzore?).

Ky ushtrim, në vetvete, mund të çojë në një qasje të veçuar akademike, që përqendrohet vetëm në një të drejtë njerëzore. Për këtë arsye, këshillohet që ky ushtrim të ndërthuret bashkë me të tjerët, që bëjnë fjalë për procesin e të drejtave të njeriut, për shembull, me përvojën vetjake e nxënësve, me çështjen e shkëljes dhe zbatimit të të drejtave të njeriut dhe me shtjellimin e natyrës universale të të drejtave të njeriut.

Ushtrimi 3.2. Spango

Objektivi mësimor	Qëllimi i këtij ushtrimi është që të paraqitë një këndvështrim global të prejardhjes dhe të shtëpisë së përbashkët, si një hyrje në edukimin për të drejtat e njeriut. Të gjithë njerëzit kanë të njëjtën prejardhje, jetojnë në të njëjtën tokë dhe kanë të njëjtat të drejta, pavarësisht se ku jetojnë apo në ç'gjendje janë. Duke i bërë të dukshme shifrat e mëdha, ky ushtrim i bën ato më të kuptueshme për fëmijët.
Shënim mbi metodën	Vlera e këtij ushtrimi qëndron më shumë në modelin e ligjërimit të mësuesit se sa të punës në grup.
Burimet	Dy fije spango, 4.8 dhe 7 m të gjata, mundësisht një hartë bote ose një rruzull.

Procedura

1. Mësuesi u tregon nxënësve një spango ose litar 4.8 metra të gjatë dhe kërkon prej tyre të hamendësojnë gjatësinë. Mbase nxënësit vijnë në një mendje se spango është 4.8 metra e gjatë, atëherë i pyet ata të llogarisin gjatësinë në milimetra.
2. 4800 milimetra mund të simbolizojnë historinë e tokës tonë, pasi hamendësohet se ajo është 4 milionë e 800 mijë vjet e vjetër.
3. Mësuesi kthehet prapa në krijimin e planetit dhe përshkruan ngjarjet kryesore të historisë së tokës, 1 milimetër shpreh 1 milion vjet. Sa kohë kanë qeniet njerëzore në këtë tokë? Mësuesi u tregon atyre 1–2 milimetrat e fundit dhe këtë e krahason me pjesën tjetër të spangos. Mos ndoshta njerëzit nuk janë edhe aq të rëndësishëm? Mos ndoshta duhet të tregohemi mjaft të kujdesshëm që të kujdesemi për planetin ku jetojmë në të?
4. Mësuesi u tregon nxënësve diçka për historinë e njeriut. Me sa dimë, qeniet njerëzore e kanë prejardhjen në Afrikë. Në fillim, të gjithë ne kemi qenë afrikanë! Pastaj, njeriu shtegtoi nga Afrika dhe, përfundimisht, populloi tërë tokën. Sot, ne jemi shumë vende dhe mjaft grupe të ndryshme, që flasim shumë gjuhë të ndryshme dhe kemi fe dhe kultura të ndryshme, por, fillimisht, kemi qenë të gjithë të njëjtë.
5. Mësuesi u tregon nxënësve fillin e dytë. Sa i gjatë është ai? Sot ne jemi rreth 7 miliardë njerëz në tokë.⁴ Kështu që 1 milimetër i spangos përkon me 1 milion njerëz. Mësuesi tregon madhësinë e disa prej vendeve më të mëdha në spango. Cila është madhësia e vendit tonë? Disa njerëz duket se botën e ndajnë në «njerëzit tanë» dhe «të huajt». Spango na tregon se shumica e njerëzve janë «të huajt»! Por, të gjithë ne e përdorim këtë planet si shtëpinë tonë dhe duhet të mësojmë si të jetojmë së bashku në të. Vendet e ndryshme të botës, përmes Organizatës së Kombeve të Bashkuara, kanë vendosur që edhe pse jemi të ndryshëm dhe banojmë në vende të ndryshme, të tërë të kemi të drejta njerëzore të njëjta.

Zgjerim

Mësuesi, mund të shfrytëzojë këtë hyrje, për të shtjelluar çështjet e mjedisit, të drejtave të njeriut në përgjithësi, paragjykimet dhe stereotipat (shih kreu «Të kuptosh të tjerët»), çështjet gjeografike dhe marrëdhëniet ndërkombëtare.

⁴ Mësuesi duhet ta përditësojë këtë shifër nëse është e nevojshme dhe të përshtatë gjatësinë e fillit; kur ky libër u fut për herë të parë në shtypshkronjë (2008), popullsia e botës ishte 6.7 miliardë njerëz.

Ushtrimi 3.3. – Pema e të drejtave të njeriut

Objektivi mësimor	Nxënësit zhvillojnë një kuadër konceptual për të gjykuar të drejtat e njeriut
Materialet	Stilolapsa me ngjyra, tabakë letre për t'i vënë në mur.

Procedura

1. Mësuesi i ndan nxënësit në grupe të vogla me nga tre deri në pesë veta.
2. Mësuesi u kërkon nxënësve të vizatojnë një pemë të bukur dhe ta quajnë «pema e të drejtave tona njerëzore». Pranë fundit të trungut të pemës, nxënësit duhet të shkruajnë «të drejtat e njeriut».
3. Pastaj pema duhet të pajiset me disa degë që përmbajnë disa nga konceptet kryesore që nxënësit besojnë se janë ose duhet të përfshihen tek të drejtat e njeriut. Rreth degëve kryesore mund të jetë një numër degësh më të vogla për gjërat që ata besojnë se kanë lidhje me degët kryesore.
4. Pas një kohe të caktuar, grupet varin vizatimet e tyre në mur dhe u shpjegojnë të tjerëve ato që kanë shkruar në to. Këto afishe mund të lihen për disa kohë në mur. Ato do të shërbejnë si zbukuruese dhe, pse jo, mund të përdoren përsëri si mjete gjatë orëve të tjera mësimore.

Shtojcë

Mësuesi, pasi mëson për idetë e nxënësve rreth të drejtave të njeriut, mund të vazhdojë me studimin, më me hollësi, të të drejtave të njeriut ose të fëmijëve dhe të kuptojë, deri në ç'masë, të drejtat e tanishme përkojnë me ato që kanë shkruar nxënësit.

Ushtrimi 3.4. – Udhëtim me balonë

Objektivat mësimore	Nxënësit vetëdijesohen për vlerat universale të të drejtave të njeriut. Ata e kuptojnë se disa të drejta të njeriut janë të përfshira në mënyrë të plotë tek të tjerat por, në brenda sistemit të të drejtave të njeriut, kjo përbën një dallim po qe se të drejtat e veçanta të njeriut janë të mbrojtura apo jo.
Shënim mbi përdorimin	Nxënësit kuptojnë se të drejtat e njeriut janë të patjetërsueshme, dhe se shfuqizimi i padrejtë i të drejtave të njeriut çon në diktaturë. Kjo lojë mund të përdoret si një hyrje në fillim të pjesës së mësimin mbi të drejtat e njeriut ose si një ushtrim që mund të lihet për në fund.
Burimet	Stilolapsa dhe letër, fletë mundësisht të mëdha për t'u vendosur në mur; lista e të drejtave që do të flaket/renditet sipas përparësisë.

Procedura

1. Mësuesi drejton lojën. Nxënësit formojnë grupe me nga pesë deri në gjashtë veta. Secili grup merr një afishe dhe lapustila. Nxënësit të vizatojnë një balonë me ajër të nxehtë mbi oqean ose mbi ndonjë peizazh lokal. Thasët me rërë, që simbolizojnë dhjetë të drejtat e njeriut, ngjiten në afishe. (shih listën e mëposhtme).
2. Tani fillon loja. Nxënësit duhet të përfytyrojnë sikur po udhëtojnë me «balonën e të drejtave të njeriut». Balona rrezikon të bjerë dhe udhëtarët duhet të heqin ca rërë për të shmangur ndonjë aksident të rëndë.
Nxënësit duhet të vendosin përparësitë e të drejtave të njeriut të paraqitura nga thasët me rërë. Ata do të përdorin kriteret vijuese. A përfshihet një e drejtë plotësisht tek tjetra? A është e drejta konkrete me rëndësi të veçantë për demokracinë ose për nevojat tona vetjake?
3. Ndërkohë që nxënësit mendojnë për përparësitë, balona vazhdon të ulet dhe ata duhet të vazhdojnë të hedhin thasë (të drejta) të tjerë në intervale të rregullta. Vetëm pasi hidhen katër a pesë thasë, balona ulet në tokë në mënyrë të sigurt.
4. Reflektimi në «seancë plenare». Secili grup paraqet listën e vet para gjithë klasës/grupit dhe shpjegon (disa nga) përparësitë e veta. Pastaj listat mund të krahasohen. A ka shumë dallime mes tyre? Po ashtu, duhet të ketë një llogaridhënie të shkurtër lidhur me punën në grupe. A ishte e vështirë të binin në një mendje? A ishte e vështirë t'u jepej përparësi disa të drejtave të njeriut, në vend se të të tjerave? Urojmë që të pranohet se të gjitha të drejtat e njeriut, të renditura në listë, janë të rëndësishme, por njerëzit mund të kenë përparësi të ndryshme, në qoftë se do t'u duhet të zgjidhnin.
Në një kushtetutë funksionale, shfuqizimi i ndonjë prej këtyre të drejtave do të shkaktonte dëme të rënda për demokracinë. Të drejtat e njeriut janë të drejta natyrore dhe prandaj të patjetërsueshme. Prandaj, udhëtimi me balonë që një simulim rreth një gjendjeje që urojmë të mos ndodhë kurrë – sundimin e ndonjë diktatori.
Nëse nxënësit vënë në pikëpyetje rregullat e lojës, duke u bazuar në arsyetimin e mësipërm, atëherë mund të themi se objektivi i të mësuarit është arritur plotësisht.
Reflektimi mund të zgjerohet, duke shqyrtuar se cila nga këto të drejta është përfshirë në kushtetutën e vendit dhe si mbrohen këto të drejta.

Zgjerim

Kur ushtrimi bëhet me nxënësit më të vegjël, thasët e rërës (të drejtat), duhet të shkëmbehen me gjëra më të njohura për ta, për shembull, «zgjedhjet e lira» mund të zëvendësohen me «lodra». Gjatë marrjes në pyetje, këto gjëra mund të lidhen me të drejtat e fëmijëve.

Materialet

Informacioni

Thasët në balonë përfaqësojnë të drejtat e mëposhtme:

- zgjedhjet e lira
- liria e pronës
- barazia e burrave dhe e grave
- një mjedis i pastër e i shëndetshëm
- pasja e ushqimit të shëndetshëm dhe e ujit të pastër
- e drejta e edukimit
- liria e mendimit, e ndërgjegjes dhe e fesë
- veshje dhe strehim për të gjithë qytetarët
- jeta private pa ndërhyrje nga të tjerët
- liria e lëvizjes.

Ushtrimi 3.5. – Dëshirat dhe nevojat

Objektivi mësimor	Nxënësit kuptojnë dallimin midis atyre që dëshirojnë ose që do të dëshironin dhe atyre për të cilat kanë vërtet nevojë.
Materialet	Letër, stilolapsa, gërshtë.

Procedura

1. Mësimdhënësi kërkon nga nxënësit të vizatojnë, në copa letre, disa nga gjërat që ata mendojnë se u nevojiten (mësuesi mund t'i përgatitë copat në fjalë përpara mësimit ose t'i vërë nxënësit t'i presin vetë ato). Secili prej tyre mund të bëjë rreth 8–10 vizatime secili.
2. Kur vizatimet janë gati, mësuesi i ndan nxënësit në grupe.
3. Çdo grup duhet të merret vesh që të mbajnë vetëm pesë prej vizatimeve. Në tryezë duhen lënë vetëm pesë nga gjërat më të rëndësishme. Pastaj grupet i sqarojnë njëra-tjetrës se çfarë kanë zgjedhur. A kanë zgjedhur të gjitha të njëjtën gjë?

Zgjerim

Mësuesi shtrin në klasë një litar për nderjen e teshave, në të cilin, mbërthen me kapëse një numër vizatimesh. Ai diskuton me klasën se cilat nga vizatimet mund të hiqen, gjëra që nuk nevojiten vërtet. Në fund, te litari duhet të varen vetëm pesë vizatime. A mundet që nxënësit të merren vesh se cilat duhet të jenë ato?

Ushtrimi 3.6. – Arka e kursimeve

Objektivat mësimore	Ky është një ushtrim për fëmijët nën gjashtë vjeç. Ata e kuptojnë që fëmijët kanë të drejta, e marrin vesh se të këto drejta ekzistojnë dhe është me rëndësi zbatimi i tyre.
Burimet	Arka e kursimit është një kuti tejet e bukur, të cilën fëmijët e kanë zbukuruar dhe mbushur vetë (me artikuj gazetash, piktografi të UNICEF që ilustrojnë drejtat e fëmijëve, kukulla dhe sende të ndryshme).

Procedura

1. Në fillim, kutia përmban:
 - dy vizatime që përfaqësojnë të drejtën e barazisë dhe të drejtën për t'u dhënë ndihmë personave të paaftë fizikisht ose mendërisht;
 - dy kukulla që përfaqësojnë fëmijë nga Guatemala.
2. Fëmijët, duke grumbulluar sende që përfaqësojnë të drejtat e fëmijëve dhe duke i vënë ato në arkën e kursimeve, kuptojnë rëndësinë e këtyre të drejtave. Projekti Arka e Kursimeve duhet të vazhdojë deri në fund të shkollës fillore.
3. Çdo nxënës, përveç arkës së madhe të kursimeve, ka arkën e vet të vogël të kursimeve.